

**ĐẠI HỌC HUẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT**

ĐINH NHƯ TIẾN

**PHÁP LUẬT XỬ LÝ HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP
BẤT CHÍNH Ở VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Luật Kinh tế

Mã số: 8380107

TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ LUẬT HỌC

THỪA THIÊN HUẾ, năm 2018

Công trình được hoàn thành tại:
Trường Đại học Luật, Đại học Huế

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Hà Thị Mai Hiên

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Luận văn sẽ được bảo vệ trước Hội đồng chấm Luận văn thạc sĩ họp
tại: Trường Đại học Luật

Vào lúc.....giờ.....ngày.....tháng năm.....

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài	1
2. Tình hình nghiên cứu	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	3
4. Cơ sở phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu	3
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:	3
6. Những đóng góp mới của luận văn.....	4
7. Kết cấu của luận văn	4
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN PHÁP LUẬT VỀ XỬ LÝ HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH	5
1.1. Khái niệm và các đặc trưng của hoạt động bán hàng đa cấp.....	5
1.1.1. Khái niệm bán hàng đa cấp.....	5
1.1.2. Các đặc trưng của bán hàng đa cấp.....	6
1.2. Khái niệm và các đặc điểm của bán hàng đa cấp bất chính - một loại hành vi cạnh tranh không lành mạnh theo quy định của pháp luật cạnh tranh.....	6
1.2.1. Bán hàng đa cấp bất chính	6
1.2.2. Các đặc điểm của bán hàng đa cấp bất chính	7
1.3. Khái niệm, khung pháp luật về xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính và ý nghĩa	7
1.3.1. Khái niệm:	7
1.3.2. Nguồn của pháp luật xử lý vi hành vi bán hàng đa cấp bất chính.....	8
1.3.3. Ý nghĩa:	8
1.4. Những nội dung cơ bản của pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính	8
1.4.1. Đối tượng của pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính	8
1.4.2. Các hình thức xử phạt:	9
1.5. Kinh nghiệm điều chỉnh pháp luật xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính của một số nước trên thế giới.....	9
KẾT LUẬN CHƯƠNG 1	11
Chương 2. THỰC TRẠNG PHÁP LUẬT VỀ XỬ LÝ HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH VÀ THỰC TIỄN XỬ LÝ CÁC HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH HIỆN NAY	12
2.1. Các quy định pháp luật về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp ở Việt Nam.....	12
2.1.1. Các quy định pháp luật xác định hành vi bán hàng đa cấp bất chính.....	12
2.1.2. Trình tự, thủ tục, xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính theo Luật Cạnh tranh năm 2004.....	13

2.2. Thực tiễn xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay	13
2.2.1. Thực tiễn bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam	13
2.2.2. Thực tiễn xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay	14
KẾT LUẬN CHƯƠNG 2	17
Chương 3. MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT VỀ BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH VÀ NÂNG CAO HIỆU QUẢ CỦA VIỆC XỬ LÝ CÁC HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY	18
3.1. Nhu cầu hoàn thiện các quy định pháp luật về xử lý bán hàng đa cấp bất chính	18
3.2. Định hướng hoàn thiện các quy định pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính và nâng cao hiệu quả của việc xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính	18
3.3. Các giải pháp hoàn thiện	18
3.3.1. Giải pháp pháp lý	19
3.3.1.1. Hoàn thiện các quy định về xác định hành vi bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính	19
3.3.1.2. Xác định lại khái niệm “bán hàng đa cấp”	19
3.3.1.3. Thống nhất quy định về bán hàng đa cấp bất chính giữa các văn bản pháp luật	19
3.3.1.4. Hướng dẫn một cách cụ thể quy định về thủ tục xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính	19
3.3.1.5. Hoàn thiện lại các quy định về chế tài hành chính hoặc thậm chí bổ sung chế tài hình sự trong những trường hợp cần thiết đối với các hành vi bán hàng đa cấp bất chính	19
3.3.1.6. Hoàn thiện chế tài khiếu nại hành chính đối với quy định xử lý vụ việc cạnh tranh không lành mạnh	20
3.3.1.7. Hoàn thiện một số quy định liên quan đến hợp đồng bán hàng đa cấp, cụ thể là xác định rõ “mô hình kim tự tháp, theo quy định tại điểm q khoản 1 Điều 5 Nghị định 42/2014/NĐ-CP”	20
3.3.1.8. Hoàn thiện các quy định về bồi thường thiệt hại do bán hàng đa cấp bất chính gây ra	20
3.3.1.9. Cần phải có quy chế về minh bạch thông tin liên quan đến sản phẩm được tiêu thụ theo phương thức bán hàng đa cấp và xác định trách nhiệm cụ thể của từng chủ thể có liên quan trong việc xây dựng, truyền bá thông tin, bao gồm doanh nghiệp và người tham gia;	20

3.3.1.10. Đối với những sản phẩm đặc biệt, có khả năng ảnh hưởng lớn đối với đời sống xã hội như thực phẩm, thuốc chữa bệnh, chế phẩm hỗ trợ dinh dưỡng.....	20
3.3.2. Giải pháp hỗ trợ	20
3.3.2.1. Nâng cao năng lực, hiệu lực trong quá trình thực thi nhiệm vụ của Cơ quan quản lý cạnh tranh	20
3.3.2.2. Tăng cường hoạt động giám sát, quản lý nhà nước đối với các doanh nghiệp bán hàng đa cấp	20
3.3.2.3. Chú trọng tuyên truyền pháp luật cạnh tranh nói chung và pháp luật về chống cạnh tranh không lành mạnh nói riêng.....	20
3.3.2.4. Nâng cao sự hiểu biết và sự thông thái của người tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp và của người tiêu dùng.	20
KẾT LUẬN CHƯƠNG 3	20
KẾT LUẬN	22
TÀI LIỆU THAM KHẢO	

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài

Trong những năm trở lại đây, thông qua các phương tiện thông tin đại chúng, hiện tượng bán hàng đa cấp đã không còn xa lạ đối với người dân ở trên khắp các tỉnh thành Việt Nam. Tuy nhiên, việc bán hàng đa cấp mang lại điều tốt đẹp cho xã hội vẫn chưa đáng kể thì việc lừa đảo, bán hàng đa cấp bất chính lại có chiều hướng leo thang, luôn là đề tài khiến dư luận nhức nhối. Bán hàng đa cấp bất chính đã và đang dẫn đến hệ quả nhiều quan hệ xã hội và những vấn đề pháp lý mới phát sinh vượt ra khỏi tầm kiểm soát của các qui định pháp luật, năng lực và thẩm quyền quản lý hiện có của các cơ quan chức năng. Có thể thấy rõ điều này thông qua hiện tượng bán hàng đa cấp bất chính tại Việt Nam.

Bắt đầu xuất hiện ở Việt Nam vào khoảng năm 1998 và phát triển mạnh trong vài năm trở lại đây, sự xuất hiện và bùng nổ của phương thức bán hàng đa cấp trên thực tế đã tạo sự hoang mang cho người tiêu dùng và sự lúng túng trong xử lý chính sách của các cơ quan quản lý. Trên thực tế, hoạt động của đa số các công ty sử dụng phương thức bán hàng đa cấp đã làm phát sinh nhiều quan hệ phức tạp giữa doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp. Đồng thời, vấn đề chất lượng cũng như giá cả của sản phẩm được cung cấp thông qua phương thức bán hàng đa cấp có nguy cơ gây tổn hại lớn tới quyền và lợi ích của người tiêu dùng. Trong khoảng thời gian này, bán hàng đa cấp được các phương tiện thông tin đại chúng nhắc đến gắn liền với hiện tượng: bóc lột, lừa đảo, trốn thuế... Nhiều công ty núp bóng bán hàng đa cấp như Thiên Ngọc Minh Uy, Tâm Mặt Trời... để lừa đảo hàng tỷ đồng đã bị cơ quan chức năng xử lý. Vậy thực chất bán hàng đa cấp là gì? Nó có đúng như là các phương tiện thông tin đại chúng phản ánh không? Và nhất là để quản lý hoạt động này thì Nhà nước cần sử dụng công cụ gì là phù hợp.

Trước nhu cầu cấp bách trên, ngoài Luật Cạnh tranh được Quốc hội thông qua ngày 3/12/2004 (có hiệu lực ngày 1/7/2005), những qui định tại Luật Dân sự 2015, Luật Hành chính, Luật Hình sự sửa đổi, bổ sung 2017, Luật Thương mại 2005 sẽ là cơ sở để cơ quan chức năng tiến hành áp dụng trong việc xử lý những trường hợp bán hàng đa cấp bất chính.

Những văn bản này đã tạo cơ sở pháp lý ban đầu cơ quan quản lý cạnh tranh mà cụ thể là Cục quản lý cạnh tranh chủ động điều tra và xử lý nhiều vụ bán hàng đa cấp bất chính trong thời gian qua. Tuy nhiên, những quy định về xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính trong Luật cạnh tranh và Nghị định 110 dường như mới chỉ mang tính chất tình thế, chưa thực sự giải quyết được thấu đáo vấn đề bản chất của hoạt động

bán hàng đa cấp bất chính, các dạng thể hiện của loại hành vi này với tính chất là hành vi cạnh tranh không lành mạnh. Chính vì vậy mà hiệu quả áp dụng tại một số địa bàn trên cả nước chưa đủ sức răn đe các đối tượng bất chính, chưa đáp ứng được kỳ vọng của các nhà lập pháp cũng như các cơ quan quản lý nhà nước, các doanh nghiệp và người tiêu dùng.

Với mong muốn có được cái nhìn bao quát về các hành vi bán hàng đa cấp bất chính, đồng thời, tổng kết, đánh giá những kinh nghiệm có được từ thực tiễn xử lý các vụ việc bán hàng đa cấp bất chính của cơ quan quản lý cạnh tranh trong thời gian qua để từ đó có những đề xuất thích hợp cho việc hoàn thiện các quy định pháp luật về vấn đề này, tác giả đã lựa chọn đề tài: "**Pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam**" làm luận văn tốt nghiệp của mình.

2. Tình hình nghiên cứu

Bán hàng đa cấp là một phương thức bán hàng mới xuất hiện ở nước ta. Vì vậy, pháp luật về bán hàng đa cấp với tính chất là một lĩnh vực pháp luật điều chỉnh hoạt động bán hàng này cũng mới hình thành ở nước ta trong thời gian gần đây. Mặc dù vậy, pháp luật về bán hàng đa cấp lại là một lĩnh vực pháp luật nhanh chóng thu hút được sự quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu pháp lý và kinh tế. Tuy nhiên, phạm vi nghiên cứu của các công trình đó hoặc là còn quá hẹp, phần lớn mới chỉ dừng lại ở hình thức các bài viết trên báo hoặc là các tài liệu kinh tế được dịch từ tài liệu nước ngoài.

Thuộc về các công trình kể trên, đáng chú ý là các công trình như: "**Pháp luật về quản lý đối với hoạt động bán hàng đa cấp**" được đăng trên Tạp chí Khoa học pháp lý số 4 (35)/2006 của Thạc sĩ Nguyễn Ngọc Sơn, một số khóa luận tốt nghiệp đại học như của Đặng Thị Phương Thủy (K46-CLC - Khoa luật - Đại học Quốc gia Hà Nội), Phạm Đức Quảng (K47-CLC - Khoa luật - Đại học Quốc gia Hà Nội) mặc dù là những công trình nghiên cứu khá công phu về bán hàng đa cấp nhưng mới chỉ dừng lại ở việc nhận diện một số vấn đề pháp lý liên quan đến hoạt động bán hàng này mà chưa khai thác ở khía cạnh các hành vi bán hàng đa cấp bất chính với tính cách là một hành vi cạnh tranh không lành mạnh theo Luật cạnh tranh và cũng chưa có những đánh giá về thực tiễn áp dụng của các quy định pháp luật hiện hành để xử lý những hành vi bất chính này một cách cụ thể. Như vậy, một công trình nghiên cứu toàn diện và công phu về **Pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính** thì đến nay chưa có. Đây chính là một cơ hội tốt để tác giả đi vào tìm hiểu và phân tích đề tài nhưng đồng thời cũng là một khó khăn cho tác giả vì kế thừa được rất

ít thành quả của những người đi trước.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1 Mục đích nghiên cứu của đề tài: Trên cơ sở làm sáng tỏ một số vấn đề lý luận của pháp luật về xử lý bán hàng đa cấp bất chính; phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính tại Việt Nam để từ đó đề xuất các phương hướng, giải pháp hoàn thiện pháp luật và tăng cường hiệu quả áp dụng pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay.

3.2 Nhiệm vụ của đề tài:

- Nghiên cứu, làm sáng tỏ về những vấn đề lý luận về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính;
- Phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính của Việt Nam;
- Đề xuất các phương hướng, giải pháp hoàn thiện pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính trong giai đoạn hiện nay.

4. Cơ sở phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu

4.1 Cơ sở phương pháp luận: Khi nghiên cứu đề tài này tác giả lấy học thuyết Mác - Lênin về vấn đề về Nhà nước và pháp luật làm nền tảng và là kim chỉ nam cho mọi vấn đề, tư tưởng Hồ Chí Minh, các quan điểm của Đảng, Nhà nước, các văn bản pháp luật, văn bản hướng dẫn việc áp dụng pháp luật, các văn bản tổng kết thực tiễn và kiểm tra, xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính trên địa bàn tỉnh cả nước, các tài liệu pháp lý trong và ngoài nước có liên quan. Dựa trên phương pháp nghiên cứu của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử nhằm tạo điều kiện cho tác giả có sự nhận thức đúng đắn sự tồn tại và quy luật phát triển của xã hội loài người, quá trình nhận thức, tư duy, các quy luật tự nhiên của xã hội loài người... cũng như những vấn đề về nhà nước và pháp luật để từ đó có một tư duy đúng đắn, logic trong quá trình lập luận và giải quyết vấn đề.

Bên cạnh đó, luận văn cũng sử dụng các phương pháp nghiên cứu: so sánh, phân tích, tổng hợp, thống kê một cách thích hợp để triển khai các nhiệm vụ nghiên cứu của luận văn.

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:

Đối tượng nghiên cứu là các công trình khoa học, hệ thống pháp luật Việt Nam về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, trên cơ sở đó, tìm hiểu thực trạng vi phạm và rà soát công tác quản lý đối với các doanh nghiệp hoạt động bán hàng đa cấp tại Việt Nam. Bên cạnh đó, luận văn cũng khảo sát pháp luật của một số nước về quản lý hoạt động bán hàng

đa cấp để học tập kinh nghiệm giúp hoàn thiện pháp luật Việt Nam.

Phạm vi nghiên cứu: Về không gian: luận văn tập trung đi sâu tìm hiểu quy định pháp luật về bán hàng đa cấp, thực trạng vi phạm và vấn đề xử lý vi phạm của các cơ quan quản lý đối với các doanh nghiệp, cá nhân bán hàng đa cấp bất chính tại Việt Nam những năm gần đây. Song song với nó, luận văn cũng chú trọng tìm hiểu quy định pháp luật của một số quốc gia để học hỏi kinh nghiệm, hoàn thiện pháp luật Việt Nam.

Giới hạn phạm vi nghiên cứu: Các nội dung nghiên cứu dưới khía cạnh kinh tế về bán hàng đa cấp không thuộc phạm vi nghiên cứu của đề tài này.

6. Những đóng góp mới của luận văn

Đây là một công trình khoa học dưới hình thức là một luận văn thạc sĩ luật học về Pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính. Đề tài được nghiên cứu một cách sâu sắc và toàn diện nội dung chế định xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính - qua thực tiễn xử lý một số trường hợp nổi bật, từ đó nâng cao nhận thức về hành vi bán hàng đa cấp bất chính, tạo tiền đề cho việc xây dựng và hoàn thiện pháp luật. Đồng thời định hướng cho việc nâng cao hiệu quả áp dụng vào việc ngăn chặn những hành vi lợi dụng bán hàng đa cấp bất chính để trục lợi.

Luận văn bảo vệ thành công sẽ có ý nghĩa cả về lý luận và thực tiễn, có thể làm tư liệu tham khảo có giá trị trong việc xây dựng pháp luật hình sự, góp phần khắc phục những khiếm khuyết trong thực tiễn áp dụng và thi hành hình phạt xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính.

7. Kết cấu của luận văn

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, nội dung của luận văn gồm có 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề lý luận pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính.

Chương 2: Thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng pháp luật trong xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam

Chương 3: Một số định hướng và giải pháp hoàn thiện pháp luật và tăng cường hiệu quả về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay.

Chương 1

MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN PHÁP LUẬT VỀ XỬ LÝ HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH

1.1. Khái niệm và các đặc trưng của hoạt động bán hàng đa cấp

1.1.1. Khái niệm bán hàng đa cấp

Pháp luật Việt Nam đã không định nghĩa trực tiếp bán hàng đa cấp là gì mà thay vào đó là đưa ra các điều kiện để xác định ranh giới “chân chính” hay “bất chính”, tức là xác định tính hợp pháp hay bất hợp pháp của hoạt động bán hàng này. Nếu hoạt động bán hàng đa cấp đáp ứng các điều kiện quy định tại khoản 11, Điều 3 Luật cạnh tranh năm 2004 nêu trên thì các thương nhân được phép sử dụng để áp dụng vào chiến lược kinh doanh của mình và nhà nước sẽ bảo hộ hoạt động đó. Như vậy, về phương diện khoa học pháp luật Việt Nam, bán hàng đa cấp được định nghĩa tại khoản 11, Điều 3 Luật cạnh tranh năm 2004:

Bán hàng đa cấp là phương thức tiếp thị để bán lẻ hàng hóa đáp ứng các điều kiện sau đây:

Việc tiếp thị để bán lẻ hàng hóa được thực hiện thông qua mạng lưới người tham gia bán hàng đa cấp gồm nhiều cấp, nhiều nhánh khác nhau;

Hàng hóa được người tham gia bán hàng đa cấp tiếp thị trực tiếp cho người tiêu dùng tại nơi ở, nơi làm việc của người tiêu dùng hoặc địa điểm khác không phải là địa điểm bán lẻ thường xuyên của doanh nghiệp hoặc của người tham gia;

Người tham gia bán hàng đa cấp được hưởng tiền hoa hồng, tiền thưởng hoặc lợi ích kinh tế khác từ kết quả tiếp thị bán hàng của mình và của người tham gia bán hàng đa cấp cấp dưới trong mạng lưới do mình tổ chức và mạng lưới đó được doanh nghiệp bán hàng đa cấp chấp thuận.

Dựa trên các điều kiện đã được pháp luật quy định, kết hợp với phương diện khoa học kinh tế có thể định nghĩa bán hàng đa cấp như sau:

“Bán hàng đa cấp (tên gọi thông dụng tại Việt Nam) hay kinh doanh đa cấp (multi-level marketing) hoặc kinh doanh theo mạng (network marketing) là thuật ngữ chung dùng để chỉ một phương thức tiếp thị sản phẩm. Đây là hoạt động kinh doanh bán hàng trực tiếp đến tay người tiêu dùng, người tiêu dùng có thể trực tiếp đến mua hàng tại công ty mà không phải qua các đại lý hay cửa hàng bán lẻ. Nhờ vậy, hình thức này còn tiết kiệm rất nhiều chi phí từ việc quảng cáo, khuyến mại, tiền sân bãi, kho chứa, vận chuyển hàng hóa. Số tiền này được dùng để trả thưởng cho nhà

phân phối và nâng cấp, cải tiến sản phẩm tiếp tục phục vụ người tiêu dùng. Đây là phương thức kinh doanh tận dụng chính thói quen của người tiêu dùng: khi sử dụng sản phẩm, dịch vụ tốt thường đem chia sẻ cho người thân, bạn bè và những người xung quanh. Kinh doanh đa cấp gây ra nhiều tranh cãi trong xã hội, và thường được quy kết với hình tháp ảo.”

1.1.2. Các đặc trưng của bán hàng đa cấp

- Thứ nhất, bán hàng đa cấp là phương thức tiếp thị để bán lẻ hàng hóa:

- Thứ hai, doanh nghiệp bán hàng đa cấp tiếp thị hàng hoá thông qua những người tham gia được tổ chức ở nhiều cấp khác nhau: Người tham gia bán hàng đa cấp được hiểu đơn giản là những cộng tác viên trong việc tiếp thị, bán lẻ hàng hóa cho doanh nghiệp cho dù họ được gọi với những tên gọi như đại lý, nhà phân phối độc lập,...

Bên cạnh đó, người tham gia được tổ chức thành những cấp khác nhau theo phương thức: mỗi người tham gia tổ chức một mạng lưới phân phối mới, khi được doanh nghiệp chấp nhận. Mạng lưới mới tạo ra cấp phân phối tiếp sau cấp phân phối của người đã tạo ra chúng. Vì thế số người tham gia ở cấp sau luôn nhiều hơn so với cấp trước nó. Vì vậy, phương thức kinh doanh này đã tạo ra một hệ thống phân phối theo hình tháp. Trong quan hệ nội bộ, người tham gia ở cấp trên có vai trò tổ chức và điều hành hoạt động của những người trong mạng lưới cấp dưới

1.2. Khái niệm và các đặc điểm của bán hàng đa cấp bất chính - một loại hành vi cạnh tranh không lành mạnh theo quy định của pháp luật cạnh tranh

1.2.1. Bán hàng đa cấp bất chính

Theo quy định tại Điều 48 Luật Cạnh tranh năm 2004, việc bán hàng đa cấp bị coi là bất chính khi thỏa mãn điều kiện cần và đủ sau:

Đây là phương thức kinh doanh trong đó, doanh nghiệp và những tầng trên trong mạng lưới người tham gia được hưởng các khoản lợi ích kinh tế chủ yếu từ tiền đóng góp của những người mới tham gia mà không phải là từ lợi nhuận của việc bán lẻ sản phẩm cho người tiêu dùng. Điều 48 Luật cạnh tranh năm 2004 quy định: “Cấm doanh nghiệp thực hiện các hành vi sau đây nhằm thu lợi từ việc tuyển dụng người tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp:

1) Yêu cầu người mua muốn tham gia phải đặt cọc, phải mua một số lượng hàng hóa ban đầu hoặc phải trả một khoản tiền để được quyền tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp;

2) Không cam kết mua lại với mức giá ít nhất là 90% giá hàng hóa đã bán cho người tham gia để bán lại;

3) Cho người tham gia nhận tiền hoa hồng, lợi ích kinh tế khác chủ yếu từ việc dụ dỗ người khác tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp;

4) Cung cấp thông tin gian dối về lợi ích của việc tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp, thông tin sai lệch về tính chất, công dụng của hàng hóa để dụ dỗ người khác tham gia”.

Mỗi nhóm hành vi này, mang những đặc điểm khác nhau và tương ứng với mỗi khoản trong điều luật là một nhóm hành vi. Tóm lại, theo pháp luật Việt Nam hành vi kinh doanh đa cấp bất chính là những hành vi vi phạm những khoản, điểm bị cấm tại điều 48 Luật Cảnh tranh 2004 và được cụ thể hóa tại Điều 5 Nghị định 42/2014/NĐ-CP và nhằm mục đích thu lợi bất chính.

1.2.2. Các đặc điểm của bán hàng đa cấp bất chính

- Bán hàng đa cấp bất chính mang bản chất của sự chiếm dụng vốn
- Bán hàng đa cấp bất chính phản ánh chiến lược dồn hàng cho người tham gia

- Bán hàng đa cấp bất chính tập trung chủ yếu vào việc lôi kéo, dụ dỗ người tham gia

- Bán hàng đa cấp bất chính mang tính lừa dối

Việc đưa ra các thông tin gian dối có thể nhằm mục đích sau đây:

- + Dụ dỗ, lôi kéo người khác tham gia bằng cách tác động vào bản tính háo lợi của con người thông qua những thông tin về lợi ích của người tham gia đang được hưởng hoặc sẽ được hưởng nếu tham gia;

- + Thúc đẩy việc tiêu thụ sản phẩm với những thông tin về tính chất công dụng gây ra sự nhầm lẫn để những người tham gia tiếp thị, bán hàng hóa cho người tiêu dùng. Sự lừa dối này không chỉ làm giảm uy tín của người tham gia trước người tiêu dùng mà còn đe dọa đến lợi ích chính đáng của khách hàng, của xã hội, nhất là khi những sản phẩm được tiêu thụ là sản phẩm kém chất lượng.

1.3. Khái niệm, khung pháp luật về xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính và ý nghĩa

1.3.1. Khái niệm:

Pháp luật Việt Nam hiện hành chỉ quy định về khái niệm hành vi bán hàng đa cấp bất chính chứ chưa đưa ra khái niệm cụ thể về pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính. Do đó, từ khái niệm về bán hàng đa cấp bất chính và các quy định về xử phạt hành vi này tại các luật chuyên ngành, có thể hiểu Pháp luật về xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính là tổng thể các quy phạm pháp luật điều chỉnh các quan hệ xã hội phát sinh trong hoạt động xử lý vi phạm trong lĩnh vực bán hàng đa cấp. Theo pháp luật hiện hành, hoạt động xử lý các hành vi bán hàng

đa cấp bất chính bao gồm hoạt động xử phạt vi phạm bán hàng đa cấp bất chính, xử lý hành chính và xử lý hình sự. Theo đó, xử phạt vi phạm về bán hàng đa cấp bất chính là việc người có thẩm quyền xử phạt áp dụng hình thức xử phạt, biện pháp khắc phục hậu quả đối với cá nhân, tổ chức thực hiện hành vi vi phạm bán hàng đa cấp bất chính theo quy định của pháp luật về xử phạt bán hàng đa cấp bất chính.

1.3.2. Nguồn của pháp luật xử lý vi hành vi bán hàng đa cấp bất chính

Hiện nay, Pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp ở Việt Nam chưa có bộ luật riêng quy định cụ thể mà chỉ là các quy định về xử phạt nằm trong một số luật chuyên ngành: Luật Cạnh tranh 2004, Luật Hình sự.

Bên cạnh một số Luật chuyên ngành có quy định về xử phạt hành vi bán hàng đa cấp là hàng loạt Nghị định do Chính phủ ban hành quy định về bán hàng đa cấp bất chính và xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính trên các lĩnh vực cụ thể. Thậm chí, đối với một số lĩnh vực phức tạp, các chủ thể có thẩm quyền xử phạt còn phải căn cứ vào các Thông tư hướng dẫn thi hành chi tiết Nghị định của Chính phủ.

1.3.3. Ý nghĩa:

Bán hàng đa cấp là một hình thức phân phối hàng hóa thông qua mạng lưới người tham gia, tiếp thị gồm nhiều cấp khác nhau, hàng hóa được người tham gia tiếp thị trực tiếp bán cho người tiêu dùng, thông qua đó người tham gia được hưởng hoa hồng, tiền thưởng hoặc lợi ích khác từ kết quả hoạt động tiếp thị bán hàng của mình. Thời gian qua, sự xuất hiện đồng thời của những biến tướng, trá hình trong bán hàng đa cấp đã tạo nên cách nhìn chưa toàn diện, đầy đủ, thậm chí đôi khi khá tiêu cực, mất lòng tin của cộng đồng xã hội và đang bị xã hội lên án gay gắt. Việc hoàn thiện các quy định pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính sẽ góp phần hạn chế được những tiêu cực lâu nay từ hoạt động bán hàng đa cấp, bảo vệ người dân tham gia vào hoạt động bán hàng đa cấp chân chính.

1.4. Những nội dung cơ bản của pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính

1.4.1. Đối tượng của pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính

Theo Điều 2 Luật Cạnh tranh 2004, Điều 2 Nghị định 71/2014/NĐ-CP, đối tượng được áp dụng của pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính bao gồm các yếu tố:

a. Tổ chức, cá nhân kinh doanh (sau đây gọi chung là doanh nghiệp) bao gồm cả doanh nghiệp sản xuất, cung ứng sản phẩm, dịch vụ

công ích, doanh nghiệp hoạt động trong các ngành, lĩnh vực thuộc độc quyền nhà nước, đơn vị sự nghiệp công lập và doanh nghiệp nước ngoài hoạt động tại Việt Nam; Hiệp hội ngành, nghề hoạt động tại Việt Nam; Cơ quan, tổ chức, cá nhân trong nước và nước ngoài có liên quan.

b. Thực hiện các hành vi được nêu tại Điều 48 Luật Canh tranh 2004

1.4.2. Các hình thức xử phạt:

a. Xử phạt hành chính:

Theo Điều 3 Nghị định 71/2014/NĐ-CP, Đối với mỗi hành vi vi phạm pháp luật về cạnh tranh, tổ chức cá nhân vi phạm phải chịu một trong các hình thức xử phạt chính sau:

- Cảnh cáo;
- Phạt tiền.
- Thu hồi giấy chứng nhận đăng ký doanh nghiệp; tước quyền sử dụng giấy phép, chứng chỉ hành nghề; Tịch thu tang vật, phương tiện được sử dụng để vi phạm pháp luật về cạnh tranh bao gồm cả tịch thu khoản lợi nhuận thu được từ việc thực hiện hành vi vi phạm.

b. Xử phạt hình sự:

Theo điểm a Điều 217 Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật hình sự 2015 vừa được Quốc hội Khóa 14 thông qua và có hiệu lực kể từ ngày 1/1/2018 qui định: “Người nào tổ chức hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp mà không có giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp, hoặc hoạt động không đúng với nội dung giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp có thể bị phạt tiền tối đa đến 5 tỷ đồng, phạt tù tối đa đến 5 năm tù”.

c. Bồi thường thiệt hại và khắc phục hậu quả

Ngoài các hình thức xử phạt theo quy định tại Khoản 1, Khoản 2 Điều 3 Nghị định 71/2014/NĐ-CP Quy định chi tiết Luật Canh tranh về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh, doanh nghiệp vi phạm còn có thể bị áp dụng một hoặc một số biện pháp khắc phục hậu quả.

1.5. Kinh nghiệm điều chỉnh pháp luật xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính của một số nước trên thế giới

* Mỹ:

Pháp luật về kinh doanh đa cấp và chống mô hình tháp ảo (kinh doanh đa cấp bất chính) được xem là bộ phận không tách rời của pháp luật bảo vệ người tiêu dùng, cơ quan có thẩm quyền của Hoa Kỳ thường căn cứ vào các dấu hiệu sau để phân tích và đánh giá tính hợp pháp của chương trình kinh doanh đa cấp:

Một là, phân tích chương trình kinh doanh trong trạng thái tĩnh để xác định doanh nghiệp quy định trả hoa hồng cho người tham gia nhờ việc bán hàng hoặc cung ứng dịch vụ đến người tiêu dùng thực sự hay chỉ nhờ việc giới thiệu người mới tham gia vào mạng lưới.

Hai là, phân tích chương trình kinh doanh trong trạng thái động để tìm hiểu xem phân phối viên sử dụng thời gian vào việc gì; tuyển người hay bán hàng. Họ xác định mặc dù phân phối viên có bán hàng và cung ứng dịch vụ cho người tiêu dùng nhưng nếu thời gian chủ yếu của phân phối viên được dùng vào việc tuyển người thì chương trình vẫn có thể bị coi là mô hình tháp ảo.

* Tại Canada:

Kinh doanh đa cấp được ghi nhận tại Điều 55 Luật Cạnh tranh Canada dưới hình thức là quy định cấm mô hình tháp ảo (Pyramid Selling). Pháp luật Canada phân biệt kinh doanh đa cấp chân chính và mô hình tháp ảo dựa vào cách thức kinh doanh của doanh nghiệp, theo đó mục đích của mô hình tháp ảo là lấy tiền của người tham gia và dùng người tham gia để tuyển dụng những người dễ lừa gạt khác. Kinh doanh đa cấp có 6 đặc điểm khác với mô hình tháp ảo là:

- Một là, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp cung ứng cho thị trường sản phẩm hàng hóa, dịch vụ thực sự, tức là sản phẩm của doanh nghiệp phải có thực, sử dụng được và doanh nghiệp ứng dụng kinh doanh đa cấp là để tiêu thụ sản phẩm chứ không phải sản phẩm được sử dụng để làm cho phương thức kinh doanh đa cấp vận hành.

- Hai là, nếu đưa ra thông báo về thu nhập của thành viên tham gia mạng lưới, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp sẽ cho biết mức thu nhập của một thành viên điển hình và tỷ lệ của những người có mức thu nhập đó.

- Ba là, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp không thu tiền đối với việc gia nhập và cũng không trả phí tuyển mộ cho phân phối viên.

- Bốn là, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp không yêu cầu người muốn tham gia phải mua sản phẩm của công ty để được quyền tham gia mạng lưới kinh doanh đa cấp.

- Năm là, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp không bán cho phân phối lượng sản phẩm quá lớn nếu doanh nghiệp biết chắc rằng phân phối viên không thể tiêu thụ hết lượng sản phẩm đó.

- Sáu là, doanh nghiệp kinh doanh đa cấp có chính sách mua lại sản phẩm từ phân phối viên một cách công bằng và trong một khoảng thời gian hợp lý.

* Tại Singapore:

Năm 1973, Luật chống bán hàng đa cấp và mô hình tháp ảo (The multi level marketing and Pyramid Selling Prohibition Act) được ban hành với mục đích bảo vệ người tiêu dùng trước mô hình tháp ảo. Theo pháp luật của Singapore, mô hình tháp ảo có những đặc điểm sau:

- Một là, doanh nghiệp thổi phồng về việc rất dễ kiếm tiền, rằng mọi người sẽ trở nên giàu có trong một khoảng thời gian rất ngắn và cách để đạt được điều đó là tuyển người tham gia vào mạng lưới.

- Hai là, giá cả sản phẩm được mua từ doanh nghiệp không ở mức mà người ta sẽ mua trong điều kiện bình thường.

- Ba là, người tham gia bị yêu cầu phải đầu tư tiền vào hệ thống cho dù dưới hình thức mua hàng hay đóng phí tham gia.

Tại đây, mức phạt cho hành vi bán hàng đa cấp bất chính có thể lên đến 200.000 USD. Người đã bị xử phạt hành chính mà còn tái phạm có thể bị truy cứu trách nhiệm hình sự và chịu hình phạt năm năm tù giam. Tại Canada, một doanh nghiệp kinh doanh đa cấp bị quy kết vi phạm điều khoản kinh doanh của Luật Cạnh tranh mang tính chất lừa đảo có thể bị phạt 150.000 USD. Doanh nghiệp sai phạm sẽ bị buộc phải ký vào Lệnh cấm (Prohibition Order) được trình lên tòa án liên bang Canada. Theo đó, họ bị buộc phải kê khai mức thu nhập thực tế của các nhân viên của công ty trong một khoảng thời gian được ấn định, thông báo cho tất cả nhà phân phối và nhân viên công ty về vụ việc và không được tham gia bất kỳ hoạt động kinh doanh nào về hình thức kinh doanh đa cấp.

* Tại Trung Quốc:

Trung Quốc cũng là quốc gia mà ở đó hoạt động bán hàng đa cấp biến tướng, mất kiểm soát. Hoạt động bán hàng đa cấp tuy được thừa nhận nhưng chỉ được thực hiện hạn chế theo Quy tắc quản lý bán hàng trực tiếp (Regulation on Direct selling administration) áp dụng từ 01/12/2005. Các quy định tại quy tắc này hạn chế sản phẩm được kinh doanh theo phương thức đa cấp là hàng tiêu dùng. Các doanh nghiệp muốn kinh doanh mô hình này bắt buộc phải có nhà máy sản xuất tại Trung Quốc.

KẾT LUẬN CHƯƠNG 1

Sau một thời gian hơn 14 năm được ban hành và thi hành thì Luật Cạnh tranh 2014 đã thể hiện sự cần thiết đối với Chính phủ trong việc điều tiết thị trường kinh tế đang phát triển nói chung và thị trường cạnh

tranh nói riêng. Pháp luật chống cạnh tranh không lành mạnh, trong đó bao gồm pháp luật về xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính với những quy định cụ thể đã góp phần tạo ra một môi trường kinh doanh các sản phẩm đa cấp lành mạnh giữa các doanh nghiệp, người tiêu dùng và góp phần ngăn chặn bán hàng đa cấp bất chính. Tuy nhiên, Luật cạnh tranh nói chung và các quy định pháp luật liên quan về hành vi bán hàng đa cấp bất chính, trong đó có quy định về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính, vẫn không tránh khỏi những bất cập hay thiếu sự răn đe khi được áp dụng vào thực tiễn ở nước ta.

Cùng với sự phát triển của bán hàng đa cấp, phương thức kinh doanh theo kiểu bán hàng đa cấp bất chính đã xuất hiện ở Việt Nam. Đây là phương thức kinh doanh trong đó, doanh nghiệp và những tầng trên trong mạng lưới người tham gia được hưởng các khoản lợi ích kinh tế chủ yếu từ tiền đóng góp của những người mới tham gia mà không phải là từ lợi nhuận của việc bán lẻ sản phẩm cho người tiêu dùng. Bán hàng đa cấp bất chính thể hiện nhiều yếu tố không lành mạnh như: chiếm dụng vốn, lừa gạt, cung cấp hàng hóa kém chất lượng...

Do đó, việc nghiên cứu, hoàn thiện pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính có ý nghĩa hết sức quan trọng, trong đó cần chú trọng đến các tiêu chí về nội dung và hình thức của hệ thống pháp luật.

Chương 2:

THỰC TRẠNG PHÁP LUẬT VỀ XỬ LÝ HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH VÀ THỰC TIỄN XỬ LÝ CÁC HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH HIỆN NAY

2.1. Các quy định pháp luật về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp ở Việt Nam

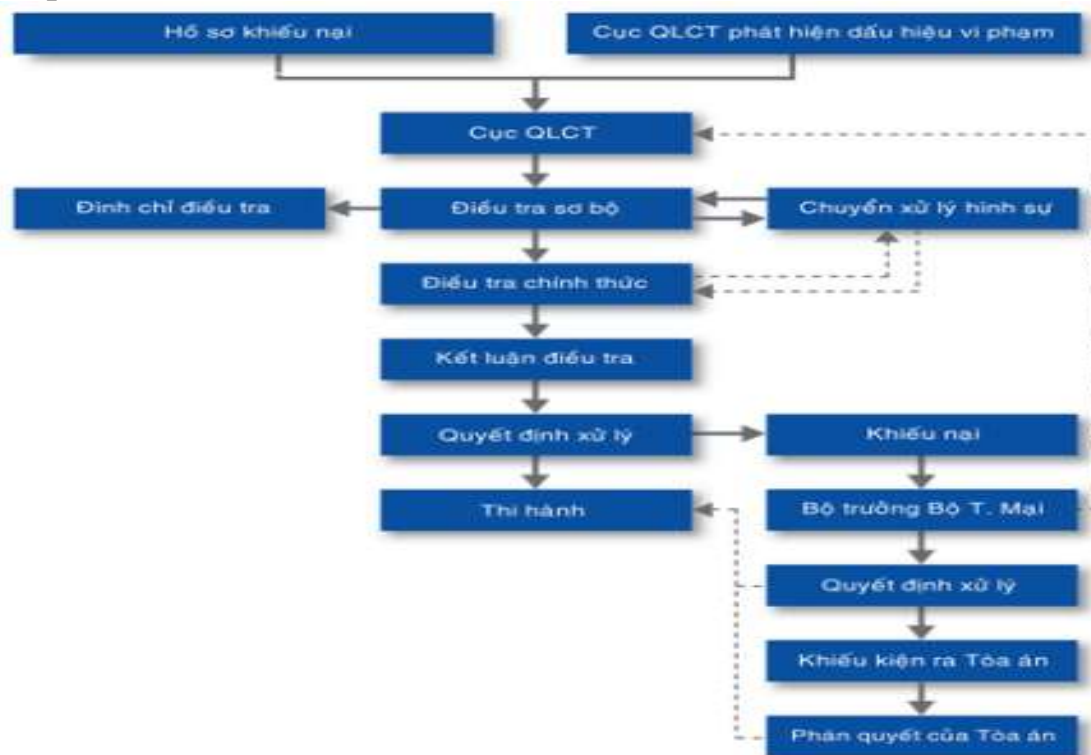
2.1.1. Các quy định pháp luật xác định hành vi bán hàng đa cấp bất chính

Hiện nay, về cơ bản, những văn bản pháp luật điều chỉnh về hoạt động bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam bao gồm:

- Luật cạnh tranh 2004 (Điều 48);
- Luật hình sự 2015 sửa đổi bổ sung năm 2017 (Điều 217a);
- Nghị định 71/2014/NĐ-CP quy định chi tiết Luật Cạnh tranh về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh.
- Nghị định 40/2018/NĐ-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp để thay thế cho Nghị định 42/2014/NĐ-CP ngày 14/05/2014 của Chính phủ về quản lý đối với hoạt động bán hàng đa cấp;

2.1.2. Trình tự, thủ tục, xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính theo Luật Cảnh tranh năm 2004

Trình tự, thủ tục, xử lý các hành vi cạnh tranh không lành mạnh nói chung và hành vi bán hàng đa cấp bất chính nói riêng có thể được khái quát qua sơ đồ sau:

2.2. Thực tiễn xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay

2.2.1. Thực tiễn bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam

Hình thức kinh doanh đa cấp đã xuất hiện trên thế giới từ đầu thế kỷ XIX tại Mỹ, sản phẩm được phân phối trực tiếp từ người bán đến người mua không qua khâu trung gian. Thực tế, mô hình kinh doanh đa cấp đã tồn tại và phát triển ở nhiều quốc gia, đến năm 1998 hình thức kinh doanh đa cấp đã du nhập vào Việt Nam.

Bên cạnh những ưu điểm về hình thức kinh doanh đa cấp như hiệu quả kinh tế, tạo việc làm, thu nhập cho người lao động... nhiều doanh nghiệp kinh doanh đa cấp đã “biến tướng” hình thức kinh doanh này để trục lợi, lừa đảo tiền của người tham gia đa cấp như: Công ty CP Thương mại Dịch vụ Hoàng Long Việt, thành phố Vĩnh Long, tỉnh Vĩnh Long kinh doanh phân bón vi sinh; Công ty Cổ phần Sản xuất và Thương mại Con đường Việt, trụ sở chính của Công ty tại Việt Nam là 292 Tây Sơn, Hà Nội; Công ty cổ phần Đầu tư và Thương mại Trường Giang Việt Nam, trụ sở chính tại Hà Đông, Hà Nội; Công ty TNHH Thiên Ngọc Minh Uy, trụ sở tại Hà Nội và hai chi nhánh ở Thành phố

Hồ Chí Minh và Đà Nẵng... đặc biệt là Công ty CP Liên kết sản xuất - Thương mại Việt Nam (Liên kết Việt), Văn phòng giao dịch, Tòa nhà 29T1, Hoàng Đạo Thủ, Cầu Giấy, Hà Nội. Ngày 17/12/2015 Cơ quan Cảnh sát điều tra Bộ Công an khởi tố vụ án lừa đảo chiếm đoạt tài sản, khởi tố bị can, bắt tạm giam đối với 7 lãnh đạo và Tổng đại lý của Công ty. Theo Cục Cảnh sát kinh tế, Bộ Công an, đến hết tháng 3/2016 số nạn nhân trong vụ án đã lên tới khoảng 60.000 người tại 27 tỉnh, thành phố. Người bị lừa ít nhất là 8,5 triệu đồng, người nhiều nhất lên tới 6 tỉ đồng; tổng số tiền bị Liên kết Việt chiếm đoạt là 1.900 tỷ đồng.

Qua nghiên cứu các hành vi vi phạm pháp luật về hoạt động kinh doanh đa cấp để lừa đảo chiếm đoạt tài sản của người bị hại trong thời gian qua nổi lên những thủ đoạn sau:

- Yêu cầu người tham gia bán hàng đa cấp phải mua một số lượng hàng hóa để được quyền tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp... không ký hợp đồng với người tham gia bán hàng đa cấp nên khi người tham gia muốn kiện đòi lại tiền, đương nhiên họ sẽ không có bằng chứng;

- Cho người tham gia bán hàng đa cấp nhận tiền hoa hồng, tiền thưởng, lợi ích kinh tế khác từ việc dụ dỗ người thứ cấp khác tham gia bán hàng đa cấp;

- Cung cấp thông tin sai lệch hoặc gây nhầm lẫn về lợi ích của việc tham gia bán hàng đa cấp, tính chất, công dụng của hàng hóa hoạt động của doanh nghiệp bán hàng đa cấp để dụ dỗ người khác tham gia bán hàng đa cấp;

- Lôi kéo, quảng cáo hình thức kinh doanh “đầu tư tài chính”, một hình thức kinh doanh đa cấp theo dạng mua tiền ảo;

- Không đăng ký với cơ quan có thẩm quyền, hoặc đăng ký nhưng khi hoạt động không đúng với nội dung đăng ký, sau đó lôi kéo khách hàng thu lợi bất chính...

2.2.2. Thực tiễn xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay

Trong năm 2016, Cục Quản lý cạnh tranh (QLCT), Bộ Công Thương đã kết thúc điều tra và xử phạt 35 doanh nghiệp bán hàng đa cấp có hành vi vi phạm pháp luật về bán hàng đa cấp với tổng số tiền phạt hơn 8 tỷ đồng. Doanh nghiệp bị chính quyền địa phương xử phạt nhiều nhất là Công ty TNHH Thiên Ngọc Minh Uy với mức tiền phạt hơn 1,5 tỷ đồng. Tiếp theo là Công ty Cổ phần Liên Minh Tiêu Dùng Việt Nam, Công ty Cổ phần Everrichs, Công ty TNHH Thiên sư Việt Nam và Công ty TNHH Đầu tư và Thương mại Trường Giang Việt Nam. Chỉ tính riêng từ năm 2016 đến 9/2017, trên địa bàn Hà Nội có 15 doanh nghiệp

bán hàng đa cấp bị thu hồi giấy phép, 14 doanh nghiệp xin chấm dứt hoạt động, 2 doanh nghiệp xin tạm ngừng hoạt động. Sở đã thanh tra 16 doanh nghiệp kinh doanh đa cấp và đã xử lý 6 doanh nghiệp, với số tiền phạt là 800 triệu đồng.

Mới đây nhất, ngày 2/3/2018, Căn cứ vào một số dấu hiệu vi phạm pháp luật trong hoạt động bán hàng đa cấp của Công ty TNHH MTV Herbalife Việt Nam, Cục Cảnh tranh và Bảo vệ người tiêu dùng đã tiến hành điều tra và xử phạt Công ty số tiền 140.000.000 đồng (140 triệu đồng) đối với các vi phạm sau: Quảng cáo đưa thông tin gây nhầm lẫn cho khách hàng về công dụng của sản phẩm; Không thường xuyên giám sát hoạt động của người tham gia bán hàng đa cấp để bảo đảm người tham gia bán hàng đa cấp thực hiện đúng quy tắc hoạt động.

Về xử lý hình sự, thông tin đăng tải trên báo chí, đầu năm 2018, Cơ quan Cảnh sát Điều tra Bộ Công an đã ra quyết định khởi tố bị can, bắt tạm giam đối với 4 lãnh đạo Công ty TNHH Thăng Long (đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp từ ngày 26/12/2014) về tội "Lừa đảo chiếm đoạt tài sản".

Theo thông tin đăng tải trên báo Đời sống và Pháp luật, Chiều 13/6, sau 8 ngày xét xử, TAND tỉnh Đắk Lắk đã tuyên phạt 4 bị cáo trong vụ án lừa đảo bán hàng đa cấp qua mạng MB24 ở Đắk Lắk với tổng mức án phạt là 26 năm 8 tháng. Cụ thể, bị cáo Ngô Văn Chiến (37 tuổi) bị phạt mức án cao nhất với 8 năm 3 tháng tù; tiếp theo là 2 bị cáo Trần Văn Sự (42 tuổi), Đặng Anh Tuấn (37 tuổi) cùng mức án là 7 năm 6 tháng tù; riêng bị cáo Bùi Thị Chiên (40 tuổi) 3 năm 5 tháng tù nhưng được phóng thích tại tòa do thời gian tạm giam đủ với mức tuyên án.

Sau đó không lâu, theo thông tin đăng tải trên báo Tuổi trẻ, ngày 25-7, TAND TP.HCM mở phiên tòa xét xử và tuyên án 4 bị cáo là lãnh đạo công ty đa cấp Tâm Mặt Trời về tội sử dụng mạng máy tính, mạng viễn thông, mạng Internet... thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản. Theo đó, các bị cáo Nguyễn Hoàng Vũ (ngụ quận Phú Nhuận) 9 năm tù, Đỗ Văn Hiền (ngụ quận Gò Vấp) 7 năm tù, Lê Văn Đình (ngụ quận Bình Tân) 8 năm tù và Thiên Sanh Trí (ngụ quận Phú Nhuận) 4 năm 9 tháng 5 ngày tù. Đồng thời buộc các bị cáo phải bồi thường cho bị hại 8,7 tỉ đồng.

Ngày 25/7, TAND TP.HCM mở phiên tòa sơ thẩm, đưa vụ án Công ty Tâm Mặt Trời (trụ sở tại TP.HCM) lừa bán hơn 23.000 gian hàng ảo ra xét xử. Bốn bị cáo gồm: Đỗ Văn Hiền (41 tuổi), nguyên chủ tịch HĐQT; Lê Văn Đình (34 tuổi), nguyên phó chủ tịch HĐQT;

Nguyễn Hoàng Vũ (36 tuổi), nguyên tổng giám đốc và Thiên Sanh Trí (47 tuổi), nguyên Phó tổng giám đốc Công ty Tâm Mặt Trời.

Mới đây nhất, Cơ quan CSĐT – Bộ Công an đã khởi tố vụ án, khởi tố bị can đối với Nguyễn Hữu Tiến (34 tuổi, quê quán Thanh Hóa, Chủ tịch HĐQT Công ty cổ phần VNCOINS, tọa lạc quận 1, TPHCM), Phạm Việt Sơn (60 tuổi, ngụ quận 9, TPHCM, Tổng giám đốc) và Nguyễn Hồng Quân (41 tuổi, ngụ Bình Dương, phụ trách công nghệ thông tin Công ty VNCOINS) để điều tra mở rộng về hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Ông “trùm” lừa đảo mua bán tiền ảo, đa cấp Nguyễn Hữu Tiến thuê một số người quen đứng tên cổ đông và điều hành hoạt động của công ty

KẾT LUẬN CHƯƠNG 2

Trong những năm gần đây, phương thức bán hàng đa cấp phát triển rất nhanh ở Việt Nam, cùng với đó, các hành vi bán hàng đa cấp bất chính cũng xuất hiện ngày càng nhiều gây nguy hại lớn cho thị trường cạnh tranh và người tiêu dùng. Cơ quan quản lý cạnh tranh cũng đã điều tra và xử lý rất nhiều vụ việc bán hàng đa cấp bất chính. Đây cũng là dấu hiệu đáng mừng tuy nhiên hiệu quả của việc quản lý nhà nước đối với hoạt động bán hàng đa cấp cũng như việc xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính là chưa cao.

Sự thiếu hiểu biết pháp luật, chưa tiếp cận đầy đủ thông tin về mô hình kinh doanh đa cấp và tâm lý háms lờ của một bộ phận người dân. Đây là nguyên nhân từ phía người bị hại khi tham gia vào hệ thống kinh doanh đa cấp, nhất là người dân ở các vùng nông thôn, vùng có nhiều khó khăn về kinh tế và điều kiện tiếp cận thông tin. Một người khi đã bị lừa, mong muốn thu hồi vốn đầu tư ban đầu, nên đã lôi kéo, tuyên truyền nhiều người khác cùng tham gia. Bên cạnh đó, hoạt động phòng ngừa tội phạm lừa đảo thông qua hình thức kinh doanh đa cấp của lực lượng Cảnh sát nhân dân nói chung, Cảnh sát kinh tế nói riêng chưa thực hiện thường xuyên, đồng bộ giữa các cấp dẫn đến nhiều công ty kinh doanh đa cấp hoạt động biến tướng, lừa đảo tài sản của nhiều người dân mới được phát hiện, điều tra làm rõ. Do đó có thể thấy trong thời gian tới, việc sử dụng các hành vi bán hàng đa cấp bất chính để trục lợi vẫn còn là vấn đề nhức nhối của dư luận.

Chương 3

MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT VỀ BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH VÀ NÂNG CAO HIỆU QUẢ CỦA VIỆC XỬ LÝ CÁC HÀNH VI BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

3.1. Nhu cầu hoàn thiện các quy định pháp luật về xử lý bán hàng đa cấp bất chính

Có thể thấy rằng trong những năm gần đây, sự bùng nổ của các thương hiệu, doanh nghiệp bán hàng đa cấp trong và ngoài nước đã ảnh hưởng không nhỏ đến nền kinh tế nước ta. Tuy nhiên, công tác quản lý nhà nước của các cơ quan chức năng về hoạt động kinh doanh đa cấp trong thời gian qua có nhiều hạn chế, thiếu sót, tạo kẽ hở cho nhiều công ty kinh doanh đa cấp lợi dụng để lừa đảo người dân. Về mặt nhận thức, Luật Cạnh tranh năm 2004 chỉ mới đưa ra khái niệm của hoạt động này với những nét phác thảo cơ bản chứ chưa đưa ra được cụ thể khái niệm về pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính. Trong khi thực tế cho thấy sự đa dạng trong cách thức tổ chức mạng lưới đa cấp, cách thức trả thưởng, điều hành hoạt động tiếp thị, bán hàng... của các doanh nghiệp bán hàng đa cấp

3.2. Định hướng hoàn thiện các quy định pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính và nâng cao hiệu quả của việc xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính

3.2.1 Bảo đảm tính thống nhất, đồng bộ của pháp luật

Hiện nay các quy định của các Bộ luật liên quan cũng như các văn bản dưới luật về xử phạt vi phạm hành chính, xử lý hình sự và bồi thường thiệt hại do hành vi bán hàng đa cấp bất chính gây ra rất đa dạng. Tuy nhiên, một số quy định ấy lại có sự trùng lặp, chồng chéo về phạm vi điều chỉnh dẫn đến mâu thuẫn, chồng chéo về thẩm quyền, mức xử phạt. Sự thiếu hoàn thiện trong khung pháp lý xử phạt hoạt động bán hàng đa cấp bất chính được thể hiện: thứ nhất, những quy định về xử phạt bán hàng đa cấp bất chính là rất hạn chế cả về số lượng các quy định và cơ chế thực thi; thứ hai, hiệu quả xử lý các hành vi bán hàng còn ở mức thấp. Do đó, hệ quả dẫn đến là thực tế có những hành vi xét về bản chất là những hành vi bán hàng đa cấp bất chính nhưng lại chưa bị xử lý hoặc xử lý chưa nghiêm minh, hiệu quả hực thi pháp luật chưa cao, dẫn đến việc những hành vi bán hàng đa cấp bất chính vẫn tiếp diễn và gây thiệt hại cho xã hội.

Bên cạnh đó, việc xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính ngoài liên quan đến Luật cạnh tranh thì cũng liên quan đến các luật Hình sự, hành

chính, Dân sự. Do đó, để đáp ứng được tình hình kinh tế, xã hội biến động, phát triển đồng thời hạn chế tình hình một số quy định trong các nghị định có sự trùng lặp, chồng chéo về phạm vi điều chỉnh dẫn đến mâu thuẫn, chồng chéo về thẩm quyền, mức xử phạt thì những nhà làm luật, cơ quan có thẩm quyền ban hành luật cần xây dựng một dự án luật riêng quy định thống nhất về các chế tài xử phạt cũng như ngăn chặn hành vi bán hàng đa cấp bất chính thống nhất với các qui định hiện hành. Vậy, việc xây dựng một hệ thống các quy định pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính thống nhất, hỗ trợ cho nhau là vô cùng cần thiết.

3.2.2. Bảo đảm tính tương thích giữa răn đe và giáo dục của các biện pháp xử lý

Như đã đề cập ở các luận điểm đã nêu phần trước, các biện pháp xử lý nằm trong các quy định pháp luật về xử lý bán hàng đa cấp bất chính hiện nay bước đầu đã có tính răn đe nhất định đối với các đối tượng, chủ thể đã và đang có hành vi trực lợi từ việc kinh doanh đa cấp bất chính bằng nhiều hình thức khác nhau. Tuy nhiên, một hệ thống các quy định pháp luật bao gồm các chế tài xử phạt ngoài mang tính răn đe thì cũng không thể không chứa đựng tính giáo dục ở trong đó, nhất là với lĩnh vực chống bán hàng đa cấp bất chính. Bởi lẽ, ngoài những doanh nghiệp, tổ chức kinh doanh có kinh nghiệm thì đa phần chủ thể tham gia lĩnh vực đa cấp là những người dân có ít kiến thức về khái niệm bán hàng đa cấp bất chính cũng như là những biện pháp xử lý để bảo vệ quyền lợi chính mình. Do đó các biện pháp xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính cần đảm bảo tính tương thích và giáo dục để tạo ra một môi trường kinh doanh lành mạnh cho người tham gia.

3.3. Các giải pháp hoàn thiện

3.3.1. Giải pháp pháp lý

3.3.1.1. Hoàn thiện các quy định về xác định hành vi bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính

3.3.1.2. Xác định lại khái niệm “bán hàng đa cấp”

3.3.1.3. Thống nhất quy định về bán hàng đa cấp bất chính giữa các văn bản pháp luật

3.3.1.4. Hướng dẫn một cách cụ thể quy định về thủ tục xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính

3.3.1.5. Hoàn thiện lại các quy định về chế tài hành chính hoặc thậm chí bổ sung chế tài hình sự trong những trường hợp cần thiết đối với các hành vi bán hàng đa cấp bất chính

3.3.1.6. Hoàn thiện chế tài khiếu nại hành chính đối với quy định xử lý vụ việc cạnh tranh không lành mạnh

3.3.1.7. Hoàn thiện một số quy định liên quan đến hợp đồng bán hàng đa cấp, cụ thể là xác định rõ “mô hình kim tự tháp, theo quy định tại điểm q khoản 1 Điều 5 Nghị định 42/2014/NĐ-CP”

3.3.1.8. Hoàn thiện các quy định về bồi thường thiệt hại do bán hàng đa cấp bất chính gây ra

3.3.1.9. Cần phải có quy chế về minh bạch thông tin liên quan đến sản phẩm được tiêu thụ theo phương thức bán hàng đa cấp và xác định trách nhiệm cụ thể của từng chủ thể có liên quan trong việc xây dựng, truyền bá thông tin, bao gồm doanh nghiệp và người tham gia;

3.3.1.10. Đối với những sản phẩm đặc biệt, có khả năng ảnh hưởng lớn đối với đời sống xã hội như thực phẩm, thuốc chữa bệnh, chế phẩm hỗ trợ dinh dưỡng, ... cơ quan quản lý kỹ thuật (Bộ Y tế) cần có những quy định cụ thể về tiêu chuẩn kỹ thuật, về chất lượng sản phẩm; đồng thời thông tin kịp thời cho xã hội về công dụng, chức năng, chất lượng và những khả năng gây hại của sản phẩm.

3.3.2. Giải pháp bổ trợ

3.3.2.1. Nâng cao năng lực, hiệu lực trong quá trình thực thi nhiệm vụ của Cơ quan quản lý cạnh tranh

3.3.2.2. Tăng cường hoạt động giám sát, quản lý nhà nước đối với các doanh nghiệp bán hàng đa cấp

3.3.2.3. Chú trọng tuyên truyền pháp luật cạnh tranh nói chung và pháp luật về chống cạnh tranh không lành mạnh nói riêng

3.3.2.4. Nâng cao sự hiểu biết và sự thông thái của người tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp và của người tiêu dùng.

KẾT LUẬN CHƯƠNG 3

Trên cơ sở việc phân tích, đánh giá những bất cập của các quy định pháp luật hiện hành, tác giả luận văn đã đưa ra một số giải pháp nhằm hoàn thiện các quy định về chống bán hàng đa cấp bất chính và nâng cao hiệu quả của việc xử lý các hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay. Các giải pháp này được phân thành hai nhóm, bao gồm: nhóm các giải pháp mang tính pháp lý và nhóm các giải pháp bổ trợ khác. Các giải pháp được đưa ra nhằm nâng cao tính hiệu quả trong việc xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính tập trung vào hai nhóm là xây dựng hệ thống pháp luật và việc thực thi. Hai nhóm này phải được thực hiện một cách nhịp nhàng, bổ trợ cho nhau. Việc xây dựng hệ thống pháp luật về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính cần phù hợp với thực tiễn,

với những đổi mới trong thị trường kinh tế biến động dẫn đến những loại hình đa cấp bất chính mới. Song song đó, việc thực thi các quy định, chế tài về xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính phải được thực hiện theo đúng quy trình, thủ tục, quy định của pháp luật. Các cơ quan thực thi cần đảm bảo cho việc thực thi pháp luật xử phạt các hành vi đa cấp bất chính một cách hiệu quả nhất. Bên cạnh đó, các cơ quan truyền thông, các cơ quan có trách nhiệm tuyên truyền luật cần phối hợp chính quyền các cấp trong việc định hướng, bài trừ bán hàng đa cấp bất chính.

KẾT LUẬN

Pháp luật về xử phạt Hành vi bán hàng đa cấp bất chính tuy mới mẻ ở thị trường Việt Nam nhưng tại nhiều nước trong khu vực và trên thế giới nó đã có lịch sử khá lâu. Tuy vẫn còn nhiều tranh cãi, hạn chế xung quanh vấn đề này nhưng không thể không phủ nhận việc hệ thống pháp luật về xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở nước ta đang được quan tâm và hoàn thiện hơn. Trong bối cảnh bán hàng đa cấp bất chính đang diễn ra ngày một nhiều hơn thì việc hoàn thiện và ban hành pháp luật về xử phạt hành vi bán hàng đa cấp bất chính là vô cùng cần thiết. Mặc dù Luật Cạnh tranh 2004 cùng các luật liên quan, văn bản dưới luật được ban hành trước đó đã trở thành công cụ đắc lực để điều chỉnh các mối quan hệ trong hoạt động kinh doanh đa cấp nói chung và xử phạt các hành vi bán hàng đa cấp bất chính nói riêng nhưng những quy định, chế tài đó vẫn chưa đủ sức răn đe, giải quyết các hành vi này. Để tối ưu hóa hệ thống pháp luật này cần có sự chung tay, kiên quyết từ các cơ quan nhà nước xây dựng pháp luật và các cơ quan thực thi pháp luật.

Bên cạnh đó, để có thể thanh lọc thị trường, loại bỏ các loại hình bán hàng đa cấp biến tướng cần có sự đồng hành của các cơ quan chức năng, doanh nghiệp, hiệp hội bảo vệ người tiêu dùng, hiệp hội bán hàng đa cấp và người tiêu dùng. Đối với người dân cần phải bình tĩnh hơn với những chiêu thức tinh vi, lách luật của một số người lợi dụng chính sách cởi mở của Nhà nước về phát triển kinh doanh, cần xem xét thận trọng khi tham gia vào các hoạt động kinh doanh bán hàng đa cấp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quang Anh (2011), "Cái bẫy của bán hàng đa cấp",
2. Bộ Thương mại (2005), Thông tư số 19/2005/TT-BTM ngày 08/11 hướng dẫn một số nội dung quy định tại Nghị định số 110/2005/NĐ-CP ngày 24/08/2005 của Chính phủ về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, Hà Nội.
3. Bộ Thương mại Việt Nam - cơ quan phát triển quốc tế Canada (2004), Luật Cạnh tranh Canada và bình luận.
4. Chính phủ (2005), Nghị định số 110/2005/NĐ-CP ngày 24/8 về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, Hà Nội.
5. Chính phủ (2005), Nghị định số 120/2005/NĐ-CP ngày 30/9 quy định về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh, Hà Nội.
6. Chính phủ (2014), Nghị định 71/2014/NĐ-CP quy định chi tiết Luật Cạnh tranh về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh.
7. Chính phủ (2014), Nghị định 42/2014/NĐ-CP quy định về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp.
8. Nghị định 40/2018/NĐ-CP quy định về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp để thay thế cho Nghị định 42/2014/NĐ-CP ngày 14/05/2014 của Chính phủ
9. Cục quản lý cạnh tranh (2016, 2017), Bán hàng đa cấp - cần những biện pháp điều chỉnh phù hợp, Hà Nội.
10. Nguyễn Văn Cương (2006), Tiêu chí đánh giá tính cạnh tranh bất hợp pháp của một số nước và một số bình luận về Luật Cạnh tranh của Việt Nam, Nxb Tư pháp, Hà Nội.
11. Trần Mạnh Đạt (2004), Đấu tranh phòng, chống tội kinh doanh trái phép ở Việt Nam, Nxb Tư pháp, Hà Nội.
12. Hồng Hà - Như Bình (2011), "Trắng tay vì bán hàng đa cấp", <http://vef.vn>, ngày 04/7.
13. Nguyễn Hữu Huyền (2004), Luật Cạnh tranh của Pháp và Liên minh Châu Âu, Nxb Tư pháp, Hà Nội.
15. Phạm Văn Lợi - Nguyễn Văn Cương (2006), "Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về hành vi cạnh tranh không lành mạnh", Nghề luật, (2).
16. Vũ Nguyên - Thảo Nguyên (2011), "Công ty bán hàng đa cấp Agel Việt Nam đóng cửa: Kiện ai để đòi nợ?", <http://sgtt.vn/Kinh-te/148254.html>.
17. Nhóm phóng viên KTX (2011), "Xung quanh việc hệ thống bán hàng đa cấp Agel Việt Nam sụp đổ", <http://www.cand.com.vn/vi-VN/kinhte/2011/7/152157.cand>.

18. Quốc hội (2015), Luật Hình sự, Hà Nội
 19. Quốc hội (2004), Luật Cạnh tranh, Hà Nội.
 20. Quốc hội (2004), Bộ luật Tố tụng dân sự, Hà Nội.
 21. Quốc hội (2005), Luật Thương mại, Hà Nội.
 22. Quốc hội (2005), Bộ luật Dân sự, Hà Nội.
 23. Nguyễn Ngọc Sơn (2006), "Tính không lành mạnh của hành vi bán hàng đa cấp bất chính theo Luật Cạnh tranh 2004", Khoa học pháp lý, 3(34).
 24. Nguyễn Ngọc Sơn (2006), "Pháp luật về quản lý đối với hoạt động bán hàng đa cấp tại Việt Nam", Khoa học pháp lý, 4(35).
 25. Trường Đại học Ngoại Thương (2005), Những nội dung cơ bản của Luật cạnh tranh Việt Nam năm 2004 và đề xuất áp dụng, Báo cáo khoa học đề tài cấp Bộ, Hà Nội.
 26. Lê Anh Tuấn (2006), "Điều chỉnh pháp luật đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính", Nghiên cứu lập pháp, (9).
 27. Lê Anh Tuấn (2009), Pháp luật về chống cạnh tranh không lành mạnh ở Việt Nam, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
 28. Viện Khoa học pháp lý - Bộ Tư pháp (1997), Bình luận khoa học một số vấn đề cơ bản của Bộ luật Dân sự, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
 29. Viện Ngôn ngữ học (1997), Từ điển tiếng Việt, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
 30. Lê Danh Vĩnh, Hoàng Xuân Bắc và Nguyễn Ngọc Sơn (2006), Pháp luật cạnh tranh tại Việt Nam, Nxb Tư pháp, Hà Nội.
 31. Đặng Vỹ (2011), "Bán hàng đa cấp ở Việt Nam: Méo mó và biến tướng" (2011),
<http://antg.cand.com.vn/vi-vn/ktvkhk/2011/7/75698.cand>.
- TRANG WEB
32. www.banhangdacap.gov.vn
 33. [www.dsa.org/aboutselling/fags/#direct marketing](http://www.dsa.org/aboutselling/fags/#direct%20marketing).
 34. www.mlma.org.vn.
 35. www.qlct.gov.vn.
 36. www.thongtinphapluatdansu.worldpress.com.
 37. <http://tapchicongthuong.vn>
 38. <https://thuvienphapluat.vn>
 39. <http://www.phapluatvn.vn/2057015>.